ZAMONAVIY PEDAGOGIK PARADIGMALARNING NAZARIY-METODOLOGIK ASOSLARI

Zilola Komiljon qizi Karimberdiyeva[1]
[1]Chirchiq davlat pedagogika universiteti, Pedagogika fakulteti,
“Pedagogika nazariyasi va tarixi” yo‘nalishi magistranti, Chirchiq, O‘zbekiston
[1]Elektron pochta: karimberdiyevazilola5735@gmail.com
Ilmiy rahbar: **Ikrom Davronovich Qodirov**[2]
[2]Chirchiq davlat pedagogika universiteti,
Pedagogika fakulteti v.b. dotsent, Chirchiq, O‘zbekiston
[2]ORCID ID: https://orcid.org/0009-0007-8915-5859
[2]Elektron pochta: i.qodirov@cspi.uz ; Telefon raqami: +998 99 857 24 17

Annotatsiya: Mazkur maqolada zamonaviy pedagogik paradigmalarning nazariy-metodologik asoslari, xususan, ta’lim tizimidagi an’anaviy va innovatsion yondashuvlarning o‘zaro tafovutlari tahlil qilingan. Zamonaviy ta’limda shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv va raqamli ta’lim muhitining nazariy asoslari yoritilgan. Shuningdek, pedagogik faoliyatni tashkil etishda psixologik va boshqaruv omillarining o‘rni ko‘rib chiqilgan. Tadqiqotda pedagogik paradigmalarning rivojlanish bosqichlari va ularning ilmiy-nazariy asoslari tahlil qilingan. Natijada ta’lim jarayonini modernizatsiya qilish bo‘yicha muhim xulosalar berilgan.

Kalit so‘zlar: pedagogik paradigma, ta’lim nazariyasi, metodologik asos, kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, innovatsiyalar

Аннотация: В данной статье анализируются теоретико-методологические основы современных педагогических парадигм, в частности, различия между традиционными и инновационными подходами в системе образования. Особое внимание уделяется теоретическим основам личностно-ориентированного обучения, компетентностного подхода и цифровой образовательной среды. Также рассматривается роль психологических и управленческих факторов в организации педагогической деятельности. В результате сформулированы выводы по модернизации образовательного процесса.

Ключевые слова: педагогическая парадигма, теория образования, методологическая основа, компетентностный подход, личностно-ориентированное обучение, инновации.

Abstract: This article analyzes the theoretical and methodological foundations of modern pedagogical paradigms, particularly the differences between traditional and innovative approaches in the education system. Particular attention is paid to the theoretical foundations of person-centered learning, competency-based approach, and digital educational environment. The role of psychological and management factors in organizing pedagogical activities is also discussed. Scientific and theoretical foundations for the development stages of pedagogical paradigms are examined. As a result, conclusions are presented for modernizing the educational process.

Keywords: pedagogical paradigm, education theory, methodological foundation, competency approach, person-centered learning, innovations.

KIRISH Hozirgi globallashuv va raqamlashtirish sharoitida jamiyat taraqqiyotining asosiy harakatlantiruvchi omillaridan biri sifatida ta’lim tizimi tobora muhim ahamiyat kasb etmoqda. Ilm-fan, texnologiya va axborot-kommunikatsiya vositalarining jadal rivojlanishi pedagogik paradigmalarning qayta ko‘rib chiqilishi va ularning nazariy-metodologik asoslarini yangilashga yangi talablarni qo‘ymoqda. Bu jarayon xalqaro miqyosda ham dolzarb bo‘lib, ta’lim tizimini transformatsiya qilish zarurati bilan bir qatorda UNESCO hisobotlarida ham alohida ta’kidlanadi.[1] Shu nuqtai nazardan qaraganda, zamonaviy pedagogik paradigmalarning nazariy-metodologik asoslarini tahlil qilish dolzarb ilmiy-pedagogik vazifa hisoblanadi.

Zamonaviy ta’lim tizimida an’anaviy ta’lim usullari bilan bir qatorda innovatsion pedagogik texnologiyalar, interaktiv usullar, raqamli ta’lim platformalari va talabaga yo‘naltirilgan ta’lim modellari keng qo‘llanilmoqda. Ta’lim jarayonini samarali tashkil etishda boshqaruvning ilmiy asoslangan usullari, strategik rejalashtirish va hamkorlik muhim ahamiyatga ega.

Shu bilan birga, ta’lim jarayonida psixologik yondashuvlarning ahamiyati ortib bormoqda. O‘quvchilarning individual xususiyatlari, motivatsiyasi va kognitiv imkoniyatlari ta’lim samaradorligiga bevosita ta’sir ko‘rsatadi.

Bugungi kunda kompetensiyaviy yondashuv, shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, raqamli ta’lim muhiti va inkluziv ta’lim konsepsiyalari keng joriy etilmoqda. Bu esa pedagogik paradigmalarning yangicha yondashuvlar asosida rivojlanishini talab etadi.

ADABIYOTLAR TAHLILI VA METODOLOGIYASI

Zamonaviy pedagogik paradigmalarning nazariy-metodologik asoslari pedagogika va psixologiya fanlarida keng o‘rganilmoqda. Ushbu yo‘nalishda olib borilgan tadqiqotlar ta’limni modernizatsiya qilish, boshqaruv mexanizmlarini takomillashtirish va o‘quvchilarning psixologik xususiyatlarini hisobga olgan holda ta’lim jarayonini tashkil etishga qaratilgan.

Xorijiy olimlar — B. Blum, J. Bruner, D. Dyui, R. Ganye, J. Piaje va L. Vigotskiy ta’lim jarayonining psixologik asoslarini ilmiy jihatdan asoslab berganlar. Ular o‘quvchilarning faol ishtiroki, mustaqil fikrlash va motivatsiyani oshirishni ta’lim samaradorligining muhim omili sifatida ko‘rsatganlar.

Mahalliy tadqiqotlarda esa pedagogik texnologiyalarni joriy etish, ta’limni boshqarish va metodik yondashuvlarni takomillashtirish masalalari keng yoritilgan. Bu tadqiqotlar ta’lim sifatini oshirishda muhim ahamiyatga ega.

Tadqiqot metodologiyasi nazariy tahlil, qiyosiy tahlil, tizimli yondashuv, modellashtirish va umumlashtirish metodlariga asoslanadi. Shuningdek, pedagogik kuzatuv, so‘rovnoma va intervyu metodlari orqali amaliy ma’lumotlar o‘rganildi.

Natijalar

O‘tkazilgan tadqiqotlar natijalari zamonaviy pedagogik paradigmalarning nazariy-metodologik asoslari ta’lim jarayonini samarali tashkil etishda muhim omil ekanligini ko‘rsatdi. Aniqlanishicha, an’anaviy va innovatsion yondashuvlarning uyg‘unligi ta’lim sifatini oshirishga xizmat qilib, o‘quv jarayonining samaradorligini sezilarli darajada yaxshilaydi.

Tadqiqot davomida shaxsga yo‘naltirilgan ta’lim, kompetensiyaviy yondashuv va raqamli ta’lim muhitining qo‘llanilishi o‘quvchilarning bilish faolligi, mustaqil fikrlashi hamda o‘quv motivatsiyasining oshishiga olib kelishi aniqlangan. Bu esa zamonaviy pedagogik

[1] UNESCO. *Education in a Digital World: Global Education Monitoring Report*. – Paris: UNESCO, 2021.

paradigmalarning amaliy jihatdan samarali ekanligini tasdiqlaydi. Mazkur natijalar xalqaro tadqiqotlar bilan ham mos keladi, xususan, kompetensiyaga asoslangan ta'lim modelining samaradorligi OECD tomonidan ham ilmiy jihatdan asoslab berilgan.[2]

Shuningdek, innovatsion pedagogik texnologiyalar va interaktiv metodlardan foydalanish ta'lim jarayonini yanada samarali tashkil etish imkonini berib, o'quvchilarning o'quv materiallarini chuqurroq o'zlashtirishiga zamin yaratadi. Raqamli ta'lim platformalari va texnologik vositalar esa ta'lim jarayonini moslashuvchan va individuallashtirilgan shaklda tashkil etishga xizmat qiladi.

Natijalar shuni ko'rsatdiki, ta'lim jarayonida boshqaruvning ilmiy asoslangan usullarini qo'llash, strategik rejalashtirish hamda pedagogik va psixologik yondashuvlarning integratsiyasi samarali ta'lim muhitini shakllantirishda muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa zamonaviy pedagogik paradigmalarning ta'lim tizimini modernizatsiya qilishdagi ahamiyatini yana bir bor tasdiqlaydi.

MUHOKAMA

Tahlillar shuni ko'rsatadiki, zamonaviy pedagogik paradigmalarning samaradorligi boshqaruv va psixologik yondashuvlarning uyg'unligiga bevosita bog'liq. Ushbu omillar ta'lim jarayonini tashkil etishda kompleks yondashuvni talab etadi hamda pedagogik faoliyatning samaradorligini belgilovchi muhim shartlardan biri hisoblanadi.

Ta'lim jarayonida faqat bilim berish bilan cheklanib qolmasdan, o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, tanqidiy tahlil qilish qobiliyati va ijodiy salohiyatini rivojlantirish muhim ahamiyat kasb etadi. Bu esa zamonaviy pedagogik yondashuvlarning asosiy maqsadlaridan biri sifatida qaraladi.

Ta'lim jarayonini strategik rejalashtirish va innovatsion texnologiyalar asosida tashkil etish o'quvchilarning dars jarayonidagi faolligini oshiradi. Bunday yondashuv o'quvchilarni o'quv faoliyatiga faol jalb etib, ularning bilimlarni chuqurroq o'zlashtirishiga imkon yaratadi.

Shu bilan birga, demokratik va hamkorlikka asoslangan boshqaruv samarali pedagogik muhitni shakllantiradi. Bunday muhitda o'qituvchi va o'quvchi o'rtasidagi o'zaro ishonch, hurmat va hamkorlik kuchayib, ta'lim jarayonining umumiy samaradorligi oshadi.

XULOSA

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy pedagogik paradigmalarning nazariy-metodologik asoslari ta'lim jarayonini samarali boshqarish hamda psixologik yondashuvlar bilan uyg'unlashtirishni talab etadi. Ushbu yondashuv ta'lim tizimini zamonaviy talablar asosida takomillashtirishda muhim ahamiyat kasb etadi.

Shaxsga yo'naltirilgan ta'lim, innovatsion texnologiyalar va raqamli muhitni rivojlantirish ta'lim sifatini oshirishga xizmat qiladi. Bu jarayon ta'limni individuallashtirish, o'quvchilarning ehtiyoj va imkoniyatlarini hisobga olish orqali samaradorlikni ta'minlaydi.

Mazkur yondashuv o'quvchilarning mustaqil fikrlashi, ijodiy faolligi hamda kasbiy rivojlanishini ta'minlashda muhim omil hisoblanadi. Natijada zamonaviy ta'lim tizimi shaxsni har tomonlama rivojlantirishga yo'naltirilgan samarali pedagogik muhitni shakllantiradi.

[2] OECD. *The Future of Education and Skills 2030*. – Paris: OECD Publishing, 2019.

ADABIYOTLAR RO‘YXATI

1. Azizxo‘jaeva N.N. Pedagogik texnologiya va pedagogik mahorat. – Toshkent, 2012.
2. Ishmuhamedov R., Abduqodirov A., Pardaev A. Ta’limda innovatsion texnologiyalar. – Toshkent: Iste’dod, 2013.
3. Klarin M.V. Innovatsionnye modeli obucheniya v vysshey shkole. – Moskva, 2016.
4. Qurbonov Sh., Seydaxmedov N. Pedagogika nazariyasi va tarixi. – Toshkent: O‘qituvchi, 2011.
5. Xodjaev B.X. Umumiy pedagogika nazariyasi va amaliyoti. – Toshkent: Sano-standart, 2017.
6. Vigotskiy L.S. Psixologiya razvitiya cheloveka. – Moskva, 2005.
7. Zimnyaya I.A. Pedagogicheskaya psixologiya. – Moskva, 2004.
8. UNESCO. *Education in a Digital World: Global Education Monitoring Report*. – Paris: UNESCO, 2021.
9. OECD. *The Future of Education and Skills 2030*. – Paris: OECD Publishing, 2019.